

Dopune za splitskog baroknog slikara Sebastijana Devita (De Vita)

Dr Kruno Prijatelj

redovni član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu

Izvoran znanstveni rad

Godine 1984. Filip Dobrošević, restaurator Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu, restaurirajući davno s oltara uklonjenu i savijenu oltarnu palu u župnoj crkvi sv. Križa u Velom varošu u Splitu, otkrio je u njezinu desnom donjem uglu ovu signaturu:

SEBASTIANUS de VITA
SPALATEN. F. 1778.

Time je otkrivena četvrta pala toga splitskog kasnobaroknog slikara, kojemu sam bio 1966. godine posvetio opširniju studiju.

Glavni je lik na pali Bogorodica koja sjedi ispod stupa na kamenom prijestolju u crvenoj haljini i plavom plaštu s bijelim velom preko glave, koja u desnoj ruci drži krunicu i podržava u krilu malog Isusa u bjelkastoj haljini sa šipkom¹ i križem u rukama. Noge sa sandalama Marija je položila na ružičasti jastuk na podnožju trona.

Oko Bogorodice su likovi anđela čuvara (koji se u starom kultu u toj crkvi nazivao »*Andeo Stražanin*«²) sivo-plavih krila u kraćoj bijeloj haljini i modroj suknji, koji kao da zaštićuju dječaka u sivkastoplavoj odjeći, sv. Antun u tamnosmeđem redovničkom ruhu, sv. Franjo Paulski u crnoj odjeći i s bradom koji podržava na osvjetljenom krugu natpis »*Charitas*«, sv. Apolonija u smeđoj odjeći s dijamantom od bisera i sa »*tremantima*« na glavi obavitoj oko vlasi plavom vrpcom, koja drži zub na kliještima, te sv. Katarina u zlatnožutoj haljini nad odjećom zelenkaste boje i s ružičastolubičastim plaštem zakopčanim zlatnom kopčom. I ta svetica ima zlatni dijamant ukrašen dragim kamenjem i biserjem na glavi obavitoj plavom vrpcom, te bogati ukras na prsima.

U prednjem su planu atributi još dvaju svetaca koje je očito slikar trebao unijeti u kompoziciju po želji naručitelja, ali se ograničio na njihove simbole. Dojke na zlatnom tanjuru, uz koje su ruža i nož, bez sumnje predstavljaju sv. Agatu. Drugi je svetac simboliziran lubanjom s palminom granom na otvorenoj knjizi čiju identifikaciju ostavljamo otvorenom.

Otkriće signature i datacije: SEBASTIANUS de VITA / SPALATEN. F. 1778. na restauriranoj pali iz crkve Sv. Križa u Velom varošu potiče autora da i sliku iz splitskog samostana Klarisa pripiše istom majstoru. Uz to, ovdje je sintetizirano prikazan Devitin do sada poznati opus, kao i radovi publicirani o njegovoj aktivnosti.

Iza čitave ove prilično komplicirane »*sacra conversazione*« naziru se dijelovi građevine, dok na gornjem dijelu pale bogato je nabrani smeđi zastor, a polunagi anđeo s ružičastom tkaninom oko bokova i ružičastim krilima drži u rukama vijenac od zvijezda i palmu mučeništva.

Pala odaje prilično vještog slikara kasnobaroknih crta mletačke derivacije, koji sa stanovitim teškoćama uspijeva komponirati veliki naručeni broj figura, ali pokazuje priličnu vještinu u nekim kolorističkim odnosima, u tretiranju tkanina, u izražaju nekih lica (Bogorodica, sv. Franjo Paulski) i u obradi pojedinih detalja, a osobito nakita. Nije bez značenja i činjenica da se u tom nakitu mogu prepoznati karakteristike lokalnog zlatarstva tog vremena (»*tremanat*« na glavi sv. Apolonije, dugmad na odjeći sv. Katarine itd.).

Uz ovu palu iznio bih još jedan atributivni prijedlog za ovog splitskog baroknog slikara. Radi se o neobjelodanjenoj pali iz bivše splitske crkve sv. Klare u južnom

¹ Šipak (mogranj) prikazuje se često kao simbol crkve uz interpretaciju da kao što šipak sadrži veliki broj sjemenki, tako i crkva spaja mnogobrojne ljude i narode. Naročito je sv. Ivan od Križa spominjao kako su koštrice šipka simbol božanskih savršenstava u njihovim nebrojenim pojavama i predočuju najuzvišenije tajne Boga i njegovu nedohvatnu veličinu. Up. J. Chevalier – A. Gheerbrant, *Riječnik simbola*, Zagreb 1983, str. 413.

² Vidi: *Martikula Bratimšćine Svetog Angela Stražanina u Splitu, Split 1889* (u kojoj je tekst matrikule iz 1759. po dopuštenju nadbiskupa Nikole Dinarića s potvrdom iz 1766. nadbiskupa Ivana Luke Garanjina). Matrikula je sastavljena prije slikanja naše pale, ali je kult ostao na ovom oltaru do naših dana. O toj bratovštini v. također: N. Bezić-Božanić, *Četiri pravilnika bratovština iz splitskog Velog Varoša, Čakavska rič 1-2, Split 1984, str. 111-112.*

Sebastiano Devita (*De Vita*), Oltarna pala, Split, crkva sv. Križa.

dijelu Dioklecijanove palače koja se sada čuva u splitskom samostanu klarisa.

Palom dominira i ovdje lik Bogorodice u crvenoj haljini i modrom plaštu s bijelom tkaninom koja se spušta s glave preko lijevog ramena i s plavom vrpcom u desnoj ruci. Lijevo od Marije je veliki anđeo u sivkasto haljini koji svira na instrumentu poput lutnje. Sv. Antun u franjevačkom ruhu s naglašenom tonzuro pruža Bogorodici nago Dijete na bijeloj peleni. Na donjoj su lijevoj strani anđeo s otvorenom knjigom i mali sv. Ivan Krstitelj na jastuku zlatnožute boje s križem i vrpcom na kojoj je natpis ECCE AGNUS DEI. Podno Marije prikazan je još

i veliki svetački lik u franjevačkom ruhu sklopljenih ruku, bradat i ćelav, pred kojim je otvorena knjiga crvenih korica s ljiljanom, a do kojeg je glava janjeta (sv. Franjo?). Iza Bogorodice je kanelirani stup dijelom prekrit nabranom tkaninom, a s lijeve je gornje strane slike bucmasti anđelak koji drži vijenac cvijeća i voća.

Analogije ove pale koju bi nužno trebalo stručno restaurirati, s prethodnom Devitinom signiranom slikom vrlo su očite. Kanelirani stup dijelom prekrit tkaninom iza Bogorodice, fizionomije Marije, sv. Antuna, malog Isusa i anđelaka, pa niz »morelijanskih« pojedinih poput ruku, Marijine noge sa sandalom, karakterističnih nosova an-

đela, oblika knjiga itd., te koloristička ljestvica, dovoljni su argumenti za prijedlog povezivanja i ove druge pale sa splitskim umjetnikom iz druge polovice setecenta. Te bi se poredbe mogle nastaviti i s ostalim poznatim nam Devitinim slikama.

U povodu objelodanivanja ovih pala rekapitulirao bih ono što je o ovom splitskom umjetniku pisano u toku posljednjih dvadesetak godina.

U svojoj sam citiranoj studiji, objelodanjujući njegove pale »Čudo sv. Vinka Fererskog« u dominikanskoj crkvi u Splitu (za koju sam bio predložio dataciju oko 1777. godine) i »Apoteoza skupine dominikanskih svetaca« u crkvi sv. Antuna opata u Rovigu iz 1770, iznio što je o njemu do tada pisano uz nepoznate podatke o njegovu životu. Bio sam spomenuo, naime, u prvom dijelu članka radove Nikole Tommasea iz 1845 (u kojem se opisuje freska »Poklon mudraca« u dvorcu Catajo kod Padove iz 1782. s potpisom Josipa Devite) i C. Ferrarija Cupillija iz 1846. (u kojem se objelodanjuje sonet posvećen izlaganju na trgu sv. Marka u Veneciji slike »Sv. Obitelj« Sebastijana Devite uz pretpostavku da se radi o dvojici slikara), te neke manje važne tekstove u kojima se spominje ovaj umjetnik. U drugom sam dijelu toga članka iznio arhivski podatak da se Sebastijan Joakim Josip Devita (De Vita) rodio u Splitu 1740. kao sin Petra i Matije rodene Krstulović i unuk mletačkog časnika koji se u nas bio udomaćio imenom također Sebastijan i supruge mu Lukrecije Cristofoli iz Splita. Spomenuo sam još da se slikar Sebastijan navodi u Veneciji kao član »Fraglia pittorica« od 1768. do 1774. (kroz koje je vrijeme naslikao palu u Rovigu), da mu u Splitu 1777. umire jednogodišnja kćerka Barbara, te da se 1780. javlja u Zadru kako procjenjuje neke slike u crkvi sv. Dimitrija. U toj sam studiji zaključio da su navodna dva slikara Sebastijan i Josip Devita bili najvjerojatnije jedna te ista osoba i iznio kratki umjetnikov stilski profil na osnovi tih dviju pala.³

Godine 1970. D. Božić-Bužančić iznijela je podatak da je slikar Devita vodio po solinskim ruševinama grofa Obizzi, vlasnika dvorca Cataje kod Padove, pomažući mu da iz Salone uzme i prenese u svoju zbirku neke antikne fragmente⁴.

Godine 1979. otkrio sam treću Devitinu palu »Sv. Franjo Ksaverski pred raspelom moli za duše od čistilišta« u crkvi sv. Filipa u Splitu, signiranu 1788. od Sebastijana Josipa Devite. Taj je potpis potvrdio pretpostavku o jednom te istom slikaru, a slika je pokazala njegove eklektičke tendencije u odnosu na venecijansko slikarstvo setecenta, odražavajući naglašenije kontraste svjetla i sjene.⁵

Godine 1982. C. Fisković je upozorio na nadgrobnu ploču slikareva oca Pietra Devite iz 1737. u klostiru franjevačkog samostana na Poljudu u Splitu s grbom te obitelji na kojemu su uspravne vijugave peteljke travke, od kojih je na jednoj rascvjetani cvijet, a na drugoj pupoljak. Kako taj grb nije jednak onome na pali u splitskoj dominikanskoj crkvi, Fisković isključuje mogućnost da bi ona bila slikarev osobni »ex voto« s autoportretom.⁶

U Arheološkom muzeju u Splitu nalazi se u biblioteci tiskani sveščić – kakvi su se u to vrijeme izdavali u povodu sudskih rasprava – pod naslovom »Stampa Delli Poveri Sebastian, e Lugrezia Fratello, e Sorella Devita Nipoti ex Filio della qu. Lugrezia Cristofoli Devita.« U toj su brošuri

Sebastiano Devita (De Vita), Bogorodica s djetetom, sv. Antunom, sv. Franjom i sv. Ivanom Krstiteljem, Split, Samostan Klarisa

³ K. Prijatelj, *Splitski barokni slikar Sebastijan Devita, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 16, Split 1966, str. 271-278; K. Prijatelj, *Studije o umjetninama u Dalmaciji II*, Zagreb 1968, str. 61-67; K. Prijatelj, *Due epigoni dalmati del Tiepolo, Atti del Congresso internazionale di studi sul Tiepolo*, Udine 1970, str. 65-68.

⁴ D. Božić-Bužančić, *Počeci zaštite spomenika i sabiranja umjetnina u Dalmaciji, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 18, Split 1970, str. 152-153.

⁵ K. Prijatelj, *Tri doprinosa o splitskim baroknim slikama, Bulletin Razreda za likovne umjetnosti JAZU* 1 (47), Zagreb 1979, str. 77-82; K. Prijatelj, *Studije o umjetninama u Dalmaciji IV*, Zagreb 1983, str. 124-127.

⁶ C. Fisković, *Tiepolova kopija u Splitu, Bulletin Razreda za likovne umjetnosti JAZU* 1 (52), Zagreb 1982, str. 76-77.

sakupljeni dokumenti procesa koji je povezan i s našim slikarom. Slikareva baka bila je Splićanka Lukrecija Cristofoli, koja se 1705. bila udala za njegova djeda Sebastijana, koji je bio – čini se – mletački vojni službenik. Brat te Lukrecije Cristofoli – Devita Lodovico u svojoj oporuci iz god. 1671. bio je uz ostale želje izrazio onu da bude pokopan na Poljudu te da ostavlja sestri Lukreciji kuću u kojoj stanuje i sve zlato i srebro. Knjižica donosi i kodicil s nekim dopunama te oporuke i niz drugih dokumenata iz kojih saznajemo da je tu kuću prisvojio neki rođak. Ne ulazeći ovdje u kompleksne probleme te ostavštine, zakonitih i nezakonitih nasljednika i pravnih pitanja, želimo u ovom kontekstu istaknuti da se u dokumentu od 18. rujna 1760. javlja slikareva majka Matija u ime sina Sebastijana i kćerke Lukrecije sa zahtjevom da dobije tu nekretninu. U tom se dokumentu veli za slikara »*di presente commorante a Venezia*«. U dokumentu od 10. srpnja 1777. slikar i njegova sestra nazivaju se »*li poueri Sebastian, e Lucrezia Fratello e Sorella de Vita*«.

Na dokumente iz citirane knjižice nadovezuju se rukopisni dokumenti u arhivu istog Arheološkog muzeja iz 1780. u kojima se nastavlja ista parnica. God. 1780. svoje

Sebastiano Devita (De Vita), Oltarna pala, Split, crkva sv. Dominika.

Sebastiano Devita (De Vita), Oltarna pala, Split, crkva sv. Filipa.

pravo brani osobno »*Sebastian di Vitta per nome suo e di D. na Lucrezia sua Sorella*«. Kako je završila parnica, nije nam poznato.⁷

Ti su nam dokumenti zanimljivi, jer spominju slikarev boravak u Veneciji već u njegovoj dvadesetoj godini, navode višestruki način pisanja njegova prezimena

⁷ Zahvaljujem Arsenu Duplančiću za upozorenje na »*Stampu*« i dokumente iz Arheološkog muzeja u Splitu.

⁸ Zahvaljujem za fotografije br. 1 i 3 Živku Bačiću, br. 2 Zvonimiru Buljeviću, a br. 4 Stanku Alajbegu.

Sebastiano Devita (*De Vita*), *Oltarna pala*, Rovigo, crkva sv. Antuna Opata

(*Devita, de Vita, di Vitta*) i te nam govore i o njihovim ekonomskim prilikama.

Objelodanjujući ove nepoznate radove i podatke o Sebastijanu Deviti, umjetnička ličnost i ljudska pojava

ovog splitskog kasnobaroknog slikara postaje nam još jasnijom, učvršćuje se njegova povezanost sa zavičajem i ispunjuje siromašno poglavlje dalmatinskog slikarstva druge polovice setecenta.⁸

Riassunto

GIUNTE A SEBASTIANO DEVITA (DE VITA) PITTORE SPALATINO DEL SETTECENTO

In questo breve studio l'autore pubblica due pale del pittore spalantino del XVIII secolo Sebastiano Devita (*De Vita*): una firmata e datata nel 1778 colla «Vergine e santi» nella chiesa di S. Croce a Split e una attribuita per ragioni stilistiche nel convento delle Clarisse nella stessa città. L'autore aggiunge anche nuovi dati sulla biografia dell'artista.

La scoperta di queste opere reca all'autore l'occasione di rie-

vocare la personalità di questo modesto artista dalmata dell'età barocca nato a Split nel 1740 e operante a Venezia, nel Veneto e in patria e di riprodurre pure le sue pale nelle chiese di S. Domenico e di S. Filippo a Split e di S. Antonio abbate a Rovigo, che – assieme a queste due – lo presento come seguace della pittura lagunare del Settecento con accenti ritardatari, al quale non si possono negare discrete qualità sia nella gamma coloristica che nelle fisionomie di alcuni santi.

Grgo Gamulin

CONTRIBUTIONS AND HYPOTHESES
CONCERNING ITALIAN BAROQUE PAINTING

After several years of studying the works of old masters in Yugoslavia, the author of this study suggests that some of these works may be attributed to Ambrogio Bona, Pietro Liberi, Gian Battista Molinari, Antonio Molinari, Giuseppe Vermiglio, Daniele Crespi, Carlo Francesco Nuvolone, Flaminio Torri, Giovanni Francesco Romanelli and Giovanni Battista Ruopoli. Several valuable paintings still remain without certain attribution. Hypothetically suggested are the names Carlo Saraceni, Giovanni Battista Pellizzari, Antonio Fumiani and Sebastiano Bombelli. These attributions are based on the author's great visual experience, the quoting of a great number of comparative material and recent scholarly literature about Italian Baroque painting.

Kruno Prijatelj

ADDENDA FOR THE SPLIT BAROQUE PAINTER
SEBASTIANUS DE VITA

The discovery of the signature and date: SEBASTIANUS DE VITA/SPALATEN. F. 1778 on the restored pala from the church of the Holy Cross in Veli Varoš induces the author to attribute the painting in the Split monastery of Clarist nuns to the same artist. Also, he presents here a synthetic overview of the work of Devito known to us up to now, as well as of the various published studies concerning his activity.

Doris Baričević

SOME PROBLEMS OF FRANCISCAN SCULPTURE IN
NORTHWESTERN CROATIA IN THE FIRST HALF OF
THE EIGHTEENTH CENTURY

A group of wood carvings characterized by specific typology and working of the draperies stand out among the sculpture produced in Northwestern Croatia in the first half of the 18th century. All these artifacts are kept in the churches of Franciscan monasteries within the Croatian-Carniolan Franciscan Province. This paper deals exclusively with the works kept in the Croatian monasteries. Here, as is recorded in the archives, four sculptor monks were active at this period, who with the help of Franciscan joiners and painters-gilders made new church furniture. On the basis of elementary biographical data of the Franciscan sculptors Dionisius Hoffer, Ivo Schweiger, Cassian Lohn and Severin Aschpacher, an attempt has been made to attribute to each of these artists works found in the churches and monasteries in Trsat, Klanjec, Samobor, Kotari and Pazin.

Lelja Dobronić

CURIAE ON THE ZAGREB KAPTOL

The Latin term *curia* (in ancient Croatian texts also called *dvor plemeniti*) was used to denote the homes of the Zagreb canons. They are situated on Kaptol (Chapter), a section of Zagreb to the west and north of the Cathedral in which the canons served. Owing to the social position of their occupants and the characteristics of the buildings, they are different from the houses of the citizens and palaces of the aristocracy in the Upper Town: the majority are unattached, surrounded by gardens, like mansions and *curiae* outside the city, indicating that they also had comparable farming (rural) households.

Boris Vižintin

CANZIO DARIN BEDA – AN AUTHORSHIP ENIGMA

The author solves the enigma of authorship in the portraits of Count Erdödy and Ivan and Ana Minak (Maritime and Historical Museum of Hrvatsko Primorje in Rijeka), the portrait of a young man (Civic Museum, Karlovac) and the copy of the portrait of Count Laval Nugent (Historical Museum of Croatia, Zagreb) signed »Canzio Darin« and »Canzio Darin Beda«.

It was supposed that this referred to one or two artists at the most, but the author proves that three authors are referred to here: Canzio Michele, Da Rin Tommaso and Beda Francesco) who had a »bottega«, most likely in Genoa, where portraits and their copies were produced bearing the above mentioned signatures.

Tihomil Stahuljak

KLANJEC ON PICTURE POSTCARDS

The essay deals with the main square in Klanjec. It wishes to show that old picture postcards had registered nearly all the virtues of this square a long time ago. This is an opportunity for the author to discuss picture postcards in general. Are they anything besides being useful documents of what a locality looked like when they were made?